

Archeologisch vooronderzoek ten behoeve van de nieuwbouw van een bedrijfspand aan de Herenstraat 22 te Berkel en Rodenrijs, gemeente Lansingerland

Ruimtelijk advies op basis van bureauonderzoek

Rapportnummer: V1146
Projectnummer: V13-2752
ISSN: 1573 - 9406
Status en versie: Definitief 2.0
In opdracht van: Oosterlaan architectuur en vormgeving
Rapportage: W.J. Weerheijm, K. Klerks
Plaats en datum: Amersfoort, 19 februari 2014

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV of Oosterlaan architectuur en vormgeving

Projectgegevens	
Initiatief	Nieuwbouw bedrijfspand
Toponiem / locatie	Herenstraat 22
Plaats	Berkel en Rodenrijs
Gemeente	Lansingerland
Provincie	Zuid-Holland
Opdrachtgever	Oosterlaan architectuur en vormgeving Edelsteenweg 32 2651 SR Berkel en Rodenrijs
Contactpersoon opdrachtgever	Mevr. M. Oosterlaan, tel. 010-5190078
Oppervlakte plangebied	Ca. 200 m ²
Diepte grondwerkzaamheden	Onbekend
Huidig grondgebruik	Bebouwd
Onderzoeksmelding	59.294
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
RD-hoekcoördinaten van het plangebied	445.439/092.397 445.439/092.418 445.421/092.397 445.421/092.418
Kaartblad (1:25.000)	Blad 37F
Uitvoerder en documentatie	<i>Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie</i>
Projectleider/Senior archeoloog	Dr. R.M. van Heeringen
Projectmedewerkers	Drs. K. Klerks (fysisch geograaf) Mr. W.J. Weerheijm MA (archeoloog)
Uitvoering booronderzoek	n.v.t.
Bevoegd gezag	Gemeente Lansingerland Postbus 1 2650 AA Berkel en Rodenrijs
Contactpersoon	Mevr. drs. P. Kloosterman, tel. 010-8004596
Gecontroleerd door	Vestigia/R.M. van Heeringen d.d. 9 december 2013
Geaccordeerd door	Gemeente Lansingerland/P. Kloosterman d.d. 18 februari 2014

Inhoudsopgave

Samenvatting en advies	5
Onderbouwing advies	7
1 Projectomgeving	7
1.1 Plangebied.....	7
1.2 Onderzoeksdoel en -methode	8
2 Verwachtingsmodel	9
2.1 Landschappelijke context.....	9
2.2 Archeologische context.....	10
2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting.....	17
2.4 Advies.....	18
Literatuur.....	19
Digitale bronnen.....	19
Kaarten en bijlagen	21

Samenvatting en advies

In opdracht van Oosterlaan architectuur en vormgeving heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch bureauonderzoek verricht voor een plangebied in de gemeente Lansingerland (kaart 1). De voorgenomen ontwikkelingen hebben betrekking op de nieuwbouw van een bedrijfspand aan de Herenstraat 22 te Berkel en Rodenrijs, alwaar een restaurant zal worden gevestigd (afbeelding 1). Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 200 m² en is volledig bebouwd. Het huidige bedrijfspand zal worden gesloopt. De fundering van het nieuw te bouwen pand zal worden aangelegd tot op 80 cm -mv, en het pand zal worden onderheid.

Voorafgaand aan de ontwikkelingen dient in kaart gebracht te worden of zich binnen het onderzoeksgebied behoudenswaardige archeologische resten (zouden kunnen) bevinden, die tegen de achtergrond van de bodemingrepen gevaar lopen. Op basis van het onderhavige bureauonderzoek geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Volgens de kadasterkaart 1811-1832 was in deze periode het plangebied al bebouwd, maar de bewoning gaat waarschijnlijk veel verder terug. Onder het huidige perceel Herenstraat 22 bevindt zich waarschijnlijk een ophogingspakket met resten van bewoning (stenen of houten funderingen of vloeren van huizen en bijgebouwen, kelders, waterputten of andere constructies), nederzettingafval in de vorm van aardewerk, bot, metaal etc. Deze archeologische resten gaan waarschijnlijk terug tot de 15^e eeuw, en wellicht nog eerder tot de stichting van Berkel, rond het midden van de 13^e eeuw. Het plangebied is tevens gelegen op een restveendijk. Uit de boringen op het naastgelegen perceel kan worden afgeleid dat zich binnen het plangebied mogelijk nog een deels intact bodemprofiel bevindt dat bestaat uit een metersdik ontwikkeld pakket Hollandveen (zoals ook vermeld tijdens het onderzoek aan de Herenstraat 16-18) met daaronder en boven gelegen sedimenten. Locaties die gespaard zijn gebleven van ontginning en afgraving, en daarmee vernietiging van het bodemarchief, zijn zeldzaam binnen de gemeente Lansingerland. Het is theoretisch mogelijk dat hier in de Late Prehistorie/Romeinse tijd op terpjes bewoning aanwezig is geweest. Deze archeologische resten kunnen in principe vanaf de top van het Hollandveen worden aangetroffen. De kans dat deze top nog intact is moet gezien de bebouwing als laag wordt beschouwd; de verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit het Mesolithicum tot en met het Neolithicum onder dit veenpakket, is in principe ook mogelijk, maar moet eveneens als laag worden beschouwd.

Gezien het belang van de locatie voor de kennis omtrent de geschiedenis van Berkel ligt het in de lijn der verwachting dat hier vervolgonderzoek dient te worden uitgevoerd. De wijze waarop dient in overleg met het bevoegd gezag te worden vastgesteld.

Het uitvoeren van een aanvullend booronderzoek stuit gezien de huidige volledige bebouwing van het plangebied op praktische bezwaren, en zal waarschijnlijk ook weinig meer opleveren dan wat reeds uit het onderzoek bij de Herenstraat 24 t/m 28 is gebleken: namelijk het bestaan van een ophogingspakket met resten van historische bebouwing. Een vervolgonderzoek door middel van een opgraving om daarmee de aanwezige archeologische waarden te documenteren en *ex situ* veilig te stellen zou de meest voor de hand liggende vervolgstap zijn. In het geval van de direct naast gelegen percelen Herenstraat 24 t/m 28 heeft de gemeente er echter voor gekozen om gezien de aangetoonde ernstige vervuiling niet een opgraving uit te laten voeren, maar om tijdens het verwijderen en aanleggen van de funderingen en de aanleg van de nieuwe funderings sleuven een archeologische begeleiding onder protocol opgraven uit te laten voeren. Voor deze aanpak is gekozen omdat de aannemer heeft besloten om zo min mogelijk grond te verzetten en de vervuiling zoveel mogelijk in de grond te laten zitten. Dat de aangetoonde ernstige vervuiling zich ook tot onder de Herenstraat 22 uitstrekt is overigens niet ondenkbeeldig. Omdat de gemeente heiwerkzaamheden niet als verstoring ziet, adviseert Vestigia om in lijn met het selectiebesluit Herenstraat 24 t/m 28 de voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het verwijderen van de oude

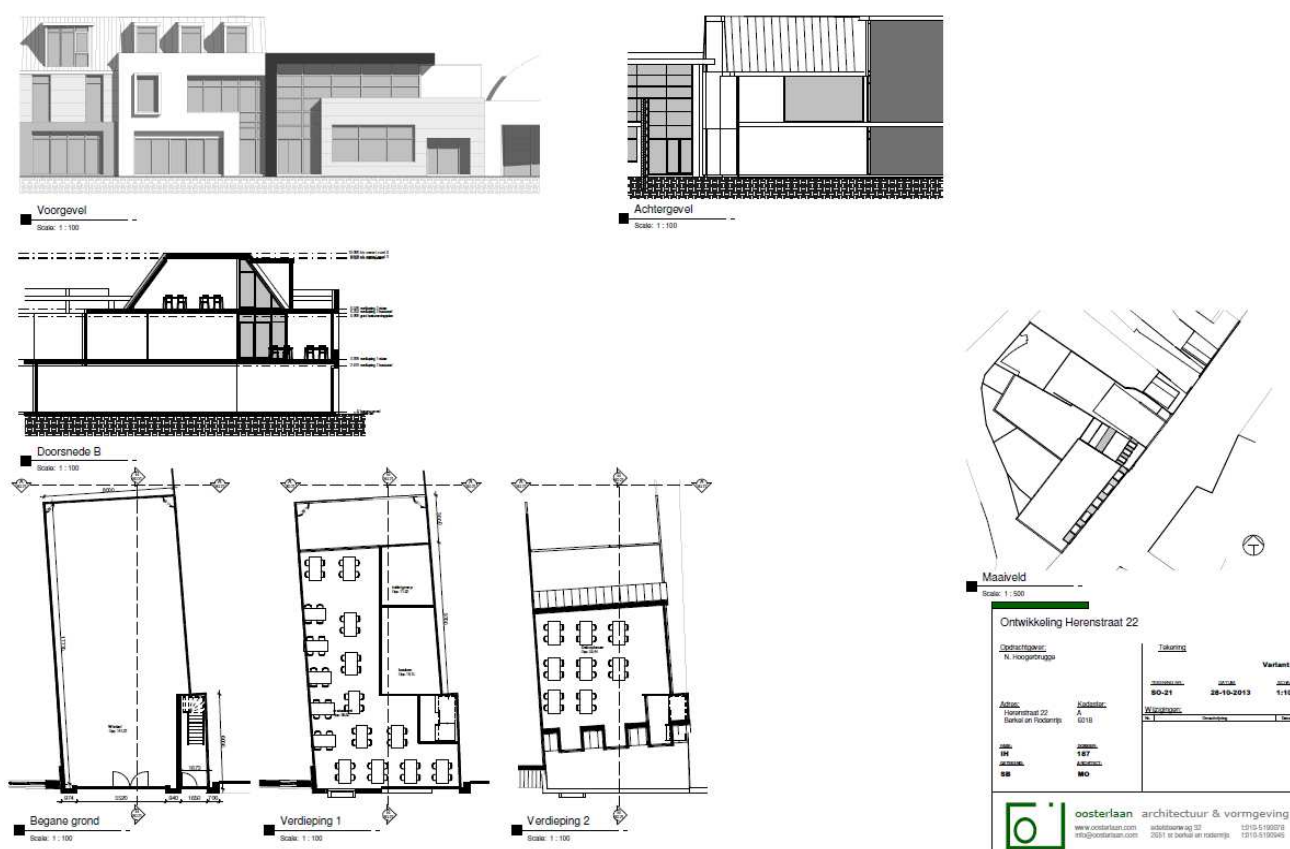
fundering en het uitgraven van de sleuven van de nieuwe fundering archeologisch te laten begeleiden onder protocol opgraven. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat de goedkeuring behoeft van het bevoegd gezag, de gemeente Lansingerland. De sloop van het bestaande gebouw tot aan het maaiveld valt niet onder deze begeleiding.

Onderbouwing advies

1 Projectomgeving

1.1 Plangebied

In opdracht van Oosterlaan architectuur en vormgeving heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* een archeologisch bureauonderzoek verricht voor een plangebied in de gemeente Lansingerland (*kaart 1*). De voorgenomen ontwikkelingen hebben betrekking op de nieuwbouw van een bedrijfspand aan de Herenstraat 22 te Berkel en Rodenrijs, alwaar een restaurant zal worden gevestigd (*afbeelding 1*). Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 200 m² en is volledig bebouwd. Het huidige bedrijfspand zal worden gesloopt. De fundering van het nieuw te bouwen pand zal worden aangelegd tot op 80 cm -mv, en het pand zal worden onderheid.

Afbeelding 1: Ontwerp nieuwbouw Herenstraat 22 (Bron: Oosterlaan).

Voorafgaand aan de ontwikkelingen dient in kaart gebracht te worden of zich binnen het onderzoeksgebied behoudenswaardige archeologische resten (zouden kunnen) bevinden, die tegen de achtergrond van de bodemingrepen gevaar lopen.

1.2 Onderzoeksdoel en -methode¹

Doel van het archeologisch vooronderzoek was vast te stellen of er in het plangebied sprake is (of kan zijn) van archeologische resten die door de bouwwerkzaamheden verstoord dreigen te worden en, indien mogelijk, uitspraken te doen over de waarde hiervan in termen van fysieke en inhoudelijke kwaliteit zoals zeldzaamheid en gaafheid. Hiertoe is eerst een bureauonderzoek verricht, waarbij voor het plangebied een specifiek archeologisch verwachtingsmodel is opgesteld. Op basis van de resultaten van dit onderzoek is vervolgens een advies geformuleerd in het kader van de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ).

---

¹ Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de KNA versie 3.2 (zie *bijlage 2*).

2 Verwachtingsmodel

2.1 Landschappelijke context

De landschappelijke situatie was in het verleden bepalend voor de locatiekeuze voor bewoning. Daarnaast kan middels een landschappelijke reconstructie bepaald worden of mogelijke voormalige bewoningsoppervlakken nog in de ondergrond aanwezig zijn of zijn verdwenen door erosie of door menselijk ingrijpen.

In het kader van de ontwikkeling van de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Lansingerland is in 2009 door Erfgoed Delft een geo-landschappelijke reconstructie gemaakt op basis van de geologische kaart van Nederland schaal (1:50.000), de bodemkaart van Nederland en het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).² Dit uitgebreide onderzoek, de kaarten en de daaraan vooraf opgestelde geo-landschappelijke reconstructie zijn bij het onderhavige bureauonderzoek betrokken. De nauwkeurigheid van de hierin vastgestelde archeolandschappelijke zones is sterk afhankelijk van het schaalniveau van de gebruikte geologische en bodemkaarten. Om een gedetailleerder beeld te krijgen van de archeologische verwachting binnen het plangebied is voor het bureauonderzoek het plangebied op perceelsniveau geanalyseerd met behulp van de beschikbare landschappelijke reconstructies, bodemkaarten, geomorfologische kaarten en een hoogtemodel uit het AHN.

Geo-landschappelijke ontwikkeling

In de omgeving van het plangebied liggen in de diepere ondergrond rivierafzettingen die zijn gevormd tijdens de laatste ijstijd (Weichselien; *bijlage 1*). Deze liggen op een diepte van circa 9-13 m onder maaiveld.³ Op een aantal plaatsen liggen door de wind gevormde rivierduincomplexen (donken) op deze afzettingen. Hier komt het Pleistocene oppervlak dichter onder maaiveld voor. Deze duinen waren gedurende het Mesolithicum (tussen 8000 en 5000 v. Chr.) gunstige droge bewoningsplaatsen in de natte delta. De grootste rivierduincomplexen liggen ten zuiden van het plangebied.⁴ Het is echter niet helemaal uitgesloten dat ze ter plekke van het plangebied ook voorkomen. Door het veranderende klimaat en de stijgende zeespiegel tijdens het Holoceen, begon West-Nederland vanaf 8000 v. Chr. te vernatten.⁵ Hierdoor vond aanvankelijk vooral veengroei plaats en vormde het basisveen, tegenwoordig ligt dit tussen 13 m en 5 m onder maaiveld. Vrij snel daarna kwam het gebied onder invloed van de Rijn en de Maas te liggen en werden vooral komafzettingen gevormd, die onder natte omstandigheden zijn afgezet. Een aantal kilometer ten noorden van het plangebied liggen enkele fossiele stroomgordels met oeverwallen, beginnend tussen 5 m en 8 m onder maaiveld (Formatie van Echteld).⁶ Aangezien de stroomgordels vrij globaal zijn uitgekarteerd, is het niet uitgesloten ze in de ondergrond van het plangebied voorkomen. Ook dit kunnen interessante bewoningsgebieden geweest zijn in het Mesolithicum en Neolithicum. Rond 5000 v. Chr. kwam de regio rondom Lansingerland steeds meer onder invloed van zee te liggen en ontstond een gebied met kwelders, wadden en geulen (Laagpakket van Wormer - tussen 5 m en 0 m -mv).⁷ In deze wadafzettingen kan ook ingeschakeld veen worden aangetroffen.⁸ De geulen zijn veelal zandig opgevuld, de kwelders en wadden zijn kleiiger. Naderhand compacteerden de kleiige delen meer dan de zandige delen en zo kwamen de voormalige geulen als ruggen in het landschap te liggen (reliëfinversie). Deze vormden zo voor bewoning gunstiger hoger gelegen delen van het landschap. Volgens de landschappelijke eenhedenkaart ligt het plangebied in het verlengde van een dergelijke getij-inversierug (*kaart 3*). De getij-inversieruggen zijn, in tegenstelling tot wadvlaktes, tijdens de periode van 4000 tot 2000 v. Chr. mogelijk geschikt geweest voor bewoning.

² Kerkhof 2009; Kok/De Groot 1987.

³ GeoTOP.

⁴ Hijma 2009 - Addendum 1 profiel B/C ; archeologische beleidskaart Lansingerland.

⁵ Bos 2010, 193.

⁶ Weerts *et al.* 2000; TNO 2011.

⁷ Kok/De Groot 1987; Hijma 2009 - Addendum 1 profiel B/C.

⁸ Kok/De Groot 1987.

De gunstige bewoningssituatie binnen het plangebied deed zich voor tot rond circa 2000 v. Chr., toen het Laagpakket van Wormer overgroeid raakte met het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop).⁹ Sinds de Late Middeleeuwen zijn op grote schaal delen van dit veenpakket rond Berkel en Rodenrijs ontgonnen en afgegraven, waardoor het veen grotendeels is verdwenen. De plassen die na de ontginning van de veengebieden overbleven, zijn in de 18^e eeuw ingepolderd. Sindsdien ligt het Laagpakket van Wormer in de polder van het plangebied weer aan de oppervlakte en is dankzij de goede (kunstmatige) ontwatering weer geschikt voor bewoning en landbouw. Slechts op enkele locaties zijn nog veenresten te vinden binnen de smalle stroken. Het plangebied ligt op zo'n veenrestant met historische lintbebouwing (*kaart 3*).

2.2 Archeologische context

Gemeentelijk beleid

In 2009 is door Erfgoed Delft een concept archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart met bijbehorend rapport opgesteld. Inmiddels heeft de gemeente Lansingerland een aangepaste beleidsadvieskaart opgesteld die in 2013 is vastgesteld. Volgens de nieuwe beleidsadvieskaart ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting (Zone II), waarvoor bij een oppervlakte van meer dan 50 m² en een voorgenomen verstoringsdiepte van minimaal 0,3 m onder maaiveld archeologisch vooronderzoek uitgevoerd dient te worden (*kaart 2*). Deze hoge verwachting houdt verband met de ligging van het plangebied in de oude dorpskern van Berkel.

Historische geografie

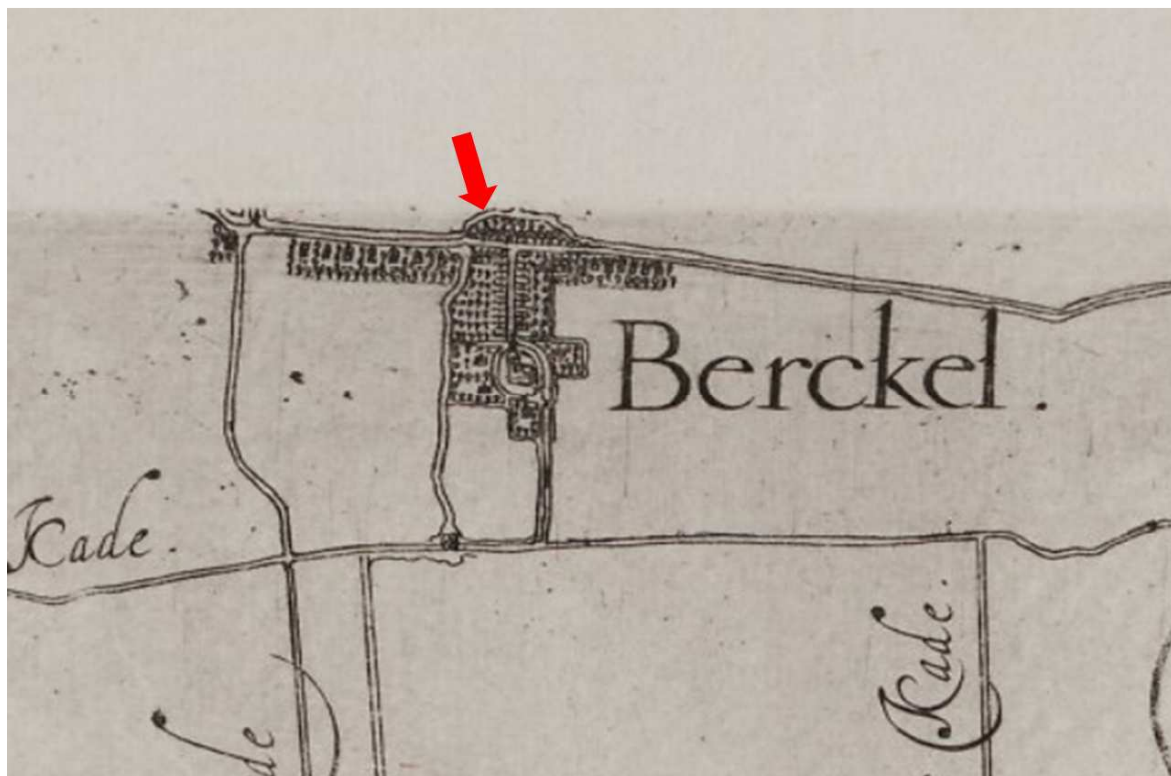
Vanaf de 10^e eeuw werden de Hollandse veengebieden ontgonnen. Dit vond plaats vanuit ontginningsdorpjes die werden gesticht bij bestaande waterlopen die fungeerden als ontginningsas. Berkel en Rodenrijs en Bleiswijk zijn alle ontstaan als ontginningsdorp en vermoedelijk geldt dit ook voor Bergschenhoek. De ontginningen in het gebied van Berkel en Rodenrijs begonnen ten zuiden van Berkel waarbij de Leede als ontginningsas diende. De dorpskerk werd in 1266 gesticht door Alewines van Rodenrijs en Arnestus van Wulven. Men heeft de mogelijkheid geopperd dat de terp waarop de kerk staat mogelijk reeds omstreeks 600 is opgeworpen als vluchtgebied in verband met de hoge waterstand; dit is echter onzeker.¹⁰

Op de kaart van Floris Balthasars uit 1611 is ter hoogte van het plangebied aan de Herenstraat reeds schetsmatig aangegeven bebouwing te zien (*afbeelding 2*). Op de kaart is de kleine kern van Berkel te zien met de kerk en omringende bebouwing. Hetzelfde geldt voor een overzichtskaart van het Hoogheemraadschap van Schieland door Jan Jansz. Stampioen uit 1652 (*afbeelding 3*). Links op de kaart loopt de 'Roederijsche wegh'; rechts op de kaart loopt de 'Berckelsche wegh'. Verder daaronder ook de 'Coornmole' en een 'Windaes'. Bebouwing is op deze twee kaarten veelal schematisch, maar geeft een aardige indruk hoe de omgeving van Berkel er eind 17^e eeuw globaal uitzag. De eerste betrouwbare en gedetailleerde kaart die ons duidelijke aanwijzingen verschaft omtrent historische bebouwing binnen het plangebied is de kaart van Kruikius uit 1712 (*kaart 4*). Deze kaart kan doorgaand redelijk goed worden georeferereerd; in dit geval echter is de kaart te vaag om goed verschil tussen de bebouwing te onderscheiden. Wel is duidelijk dat het plangebied ook in deze periode bebouwd is.

---

⁹ Weerts *et al* 2000; TNO 2011.

¹⁰ Klaasesz 1963, 12.

Afbeelding 2: Uitsnede kaart Floris Balthasars (1611). Het plangebied is globaal met een rode pijl aangegeven (Bron: www.watwaswaar.nl).

Afbeelding 3: Uitsnede kaart Jan Jansz. Stampioen (1652). Het plangebied is globaal met een rode pijl aangegeven (Bron: www.watwaswaar.nl).

Afbeelding 4: Uitsnede kadasterkaart 1811-1832. Het plangebied is globaal met een rode ovaal aangegeven (Bron: www.watwaswaar.nl).

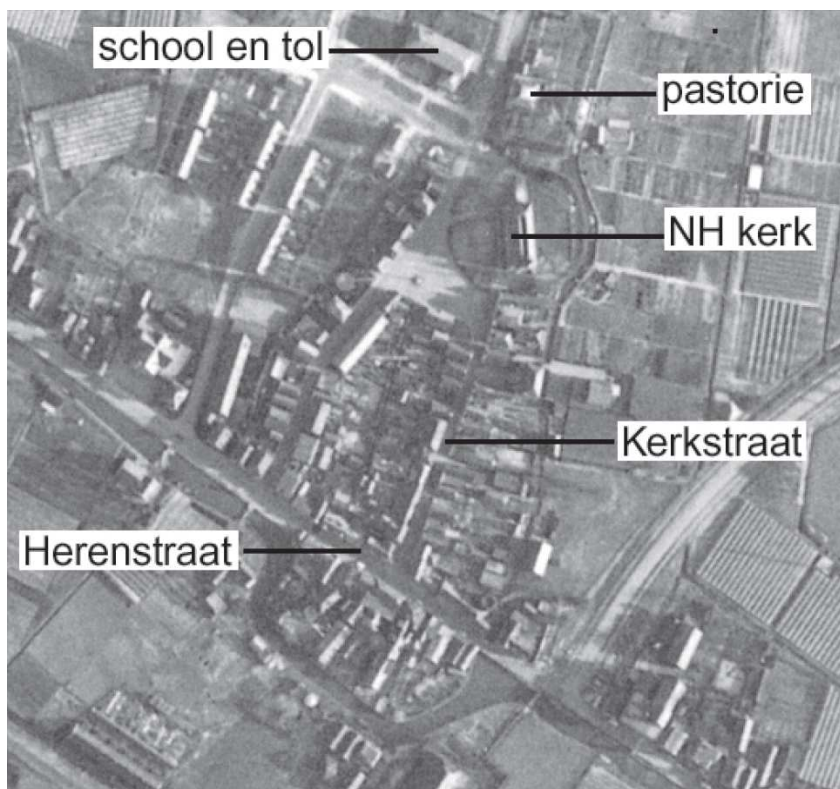
Op de kadasterkaart 1811-1832 valt het plangebied naar alle waarschijnlijkheid binnen het toenmalige perceel 670, in bezit van Anna Kunagonda Ernst, weduwe van Gerard van Zaan (*afbeelding 4*). Perceel 671 is aangegeven als tuin, eveneens in bezit van Anna Kunagonda Ernst. Het naastgelegen perceel 672 is in bezit van Antonie van Genen, smid. De smidse is reeds bekend van vermeldingen uit 1560.¹¹ Naast het huis (perceel 672) is ook de omliggende tuin in bezit van Antonie van Genen (perceel 673). De percelen 667, 668 en 669 zijn in bezit van Adrianus Batenburg, bakker. Dus blijkbaar lag het huis van de weduwe Ernst tussen een bakker en een smid. De Topografische kaart van 1850 is niet gedetailleerd genoeg om goed onderscheid te maken hoe de bebouwing is gelegen, maar het lijkt alsof deze nog in lijn is met de kadasterkaart 1811-1832. Zichtbaar is dat er een steegje ligt tussen de smidse en de verderop gelegen bebouwing aan de Herenstraat. Hetzelfde geldt voor de topografische kaarten uit 1877 en 1895, en verder tot aan de jaren '40 en '50 van de vorige eeuw. Een foto uit ca. 1936 (*afbeelding 5*) laat de smidse zien (links op de foto), met daarnaast het steegje, en dan huis nummer 22, verscholen achter de bomen. Tegenover staat de grutterij.

¹¹ Hanemaaijer 2013, 11.

Afbeelding 5: Foto uit ca. 1936; het huis Herenstraat nummer 22 staat links verscholen achter de bomen (Bron: Collectie Historische Vereniging Berkel en Rodenrijs, met dank aan dhr. R. Tousain).

Op een luchtfoto uit 1954 is de verbouwing zichtbaar uit 1953, waarbij het steegje is dichtgebouwd met een garage met plat dak (*afbeelding 6*).¹² Op de topografische kaart van 1963 valt op te maken dat inmiddels de hele straatzijde van de Herenstraat is volgebouwd.

Afbeelding 6: Luchtfoto uit 1954 (Bron: Tousain 2009, 13).

¹² Tousain 2009.

In het gemeentearchief bevinden zich nog diverse stukken die betrekking hebben op bouwactiviteiten op het adres Herenstraat 22.¹³ In chronologische volgorde:

- 1953: inwendige verbouwing
- 21 maart 1983: aanvraag vergunning discotheek
- 26 september 1984: wijziging voorgevel/interne verbouwing
- 10 oktober 1989: wijziging voorgevel
- 1990: +/- 150 mm schuimbeton en nieuwe verdiepingsvloer
- 1994: uitbreiding keuken achter
- 1997; voorgevel aangepast, van dubbele naar enkele deur

De klokgevel die nog zichtbaar is op de foto van *afbeelding 5* wordt in 1953 vervangen door een moderne gevel. Bij de inwendige verbouwing van 1953 wordt ook het steegje dichtgebouwd met een garage met bovenverdieping. Bij de verschillende verbouwingen is de in- en uitwendige indeling van het gebouw zoals dat er in ieder geval in 1936 uitzag in ieder geval sterk aangepast. De vele tussenmuren voor de kleine kamertjes voor het gebruik als woning rond 1936 zijn bij de opeenvolgende verbouwingen sinds 1953 tot het huidige gebruik als bedrijfspand verwijderd. Of hiervoor ook de bodem is geroerd voor de aanleg van nieuwe funderingen is onbekend.

Bekende archeologische waarden

Voor de archeologische gegevens omtrent het huidige plangebied is het Archeologisch Informatiesysteem (Archis) geraadpleegd, dat alle geregistreerde archeologische monumenten, onderzoeken, waarnemingen en vondsten bevat. Archeologische monumenten zijn terreinen met een (hoge/zeer hoge) archeologische waarde, die ofwel fysiek (wettelijk en juridisch) beschermd worden, ofwel een planologische bescherming hebben waarbij in het bestemmingsplan voorschriften voor het gebruik zijn opgenomen. Archeologische waarnemingen zijn meldingen van archeologische vondsten en/of sporen van bijvoorbeeld nederzettingen, grafvelden, akkersystemen, heiligdommen, enz., die niet nader onderzocht en gewaardeerd zijn. Archeologische vondstmeldingen zijn meldingen die nog niet zijn gecontroleerd om in het systeem te worden opgewaardeerd tot een waarneming.

Binnen het plangebied zelf zijn geen archeologische monumenten, waarnemingen of vondstmeldingen gedocumenteerd in het Archeologische Informatiesysteem (Archis). Binnen een straal van 500 m zijn wel een drietal waarnemingen (*tabel 1*), drie vondstmeldingen (*tabel 2*) en maar liefst 24 onderzoeken geregistreerd (*tabel 3*).

Waarnemingsnr. 26.011 houdt verband met een opgraving bij de N.H. Kerk in 1949 na afbraak van het Gotische koor van de Nederlands Hervormde kerk. Het schip van de kerk was al in de 17^e eeuw wegens bouwvalligheid gesloopt en vervangen. Het huidige gebouw vertoonde sporen van verzakkingen. Een zeer drassige veenbodem was de oorzaak van de bouwvalligheid van opeenvolgende kerken op deze plek.¹⁴ Waarnemingsnr. 51.541 houdt verband met een archeologische begeleiding in 2004 waarbij allerlei bewoningsresten zijn aangetroffen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd, waaronder de muurrestanten van een schuurtje opgebouwd uit (mogelijk hergebruikte) gele IJsselsteentjes. De structuur wordt gedateerd tussen 1600 en 1900 (onderzoeksmeldingsnr. 7812 en 17367).¹⁵ Waarnemingsnr. 414.752 tenslotte heeft betrekking op een begeleiding door de archeologische vereniging De Wende in 1997, op de adressen Herenstraat 16 en 18, waarbij grote hoeveelheden vondsten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd zijn gedaan (onderzoeksmeldingsnr. 1886/2030 en 39.021). Uit de vondsten blijkt dat rond 1400 op het perceel Herenstraat 18 het eerste stenen huis is gebouwd, de herberg

¹³ Met dank aan M. Oosterlaan.

¹⁴ Ypey 1950.

¹⁵ Kruidhof 2004.

“D’Oranjenboom”. Het Regthuijs dat in 1714 werd gebouwd is het tweede gebouw geweest op dit gedeelte van het perceel. Onder het pand aan de Herenstraat 16 (’t Raedhuijs) lag een meter zand met puin, met af en toe aardewerk uit de 17^e eeuw. Daarna stuitte men op een harde zwarte laag met veel scherfmateriaal uit de 15^e eeuw, mogelijk afkomstig van de herberg. De fundering van ’t Raedhuys (waarvan uit de archieven eveneens de bouwdatum 1714 bekend was) werd bij de sloop van het pand blootgelegd. Helaas zijn geen veldtekeningen van het onderzoek opgenomen in de publicatie. In het verslag wordt nog opgemerkt dat onder de zwarte laag aarde een ongeroerd veenpakket lag dat ‘enkele meters dik bleek’.¹⁶

	Waarnemingsnr.	Afstand plangebied in m.	Verwerving	Periode	Typering/vondsten
1	26.011	< 50 m.	Opgraving	Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd	NH Kerk Berkel: fundering, bot, graf
2	51.541	Ca. 200 m.	begeleiding	Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd	Baksteen, aardewerk, glas
3	414.752	Ca. 200 m.	Indirect: archief	Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd	Baksteen, aardewerk, glas, waterput, bot, metaal, hout

Tabel 1: Overzicht waarnemingen binnen een straal van 500 m rond het plangebied (Bron: ArchisII).

Binnen een straal van 500 m zijn nog drie vondstmeldingen geregistreerd (*tabel 2*). Twee vondsten zijn gedaan tijdens een booronderzoek in 2012 (onderzoeksmeldingsnr. 48.365 t/m 48.368).¹⁷ Aan de Van Koetsveldstraat is daarbij een bewoningslaag met baksteen aangetroffen uit de Late Middeleeuwen (onderzoeksmeldingsnr. 48.366, vondstmeldingsnr. 421.087); tijdens het onderzoek bij het gemeentehuis (in de nabijheid van de kerk en de voormalige locatie van de pastorie) is bot aangetroffen en aardewerk uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd, maar ook aardewerk dat mogelijk uit de Romeinse tijd dateert (onderzoeksmeldingsnr. 48.365, vondstmeldingsnr. 421.088). Vondstmelding 422.175 houdt verband met de vorige vondstmelding; het betreft het vervolgonderzoek op de locatie van de oude pastorie. Tijdens dit proefsleuonderzoek werden drie muren van de oude pastorie aangetroffen en heel veel 19^e en 20^e eeuws aardewerk.

	Vondstmeldings nr.	Afstand plangebied in m.	Verwerving	Periode	Typering/vondsten
1	421.087	Ca. 300 m.	Booronderzoek	Late Middeleeuwen	Bewoningslaag, baksteen
2	421.088	Ca. 200 m.	Booronderzoek	Romeinse tijd, Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd	Bot, aardewerk, baksteen
3	422.175	Ca. 200 m.	Proefsleuven	Late Middeleeuwen/ Nieuwe tijd	Muurwerk, aardewerk

Tabel 2: Overzicht vondsten binnen een straal van 500 m rond het plangebied (Bron: ArchisII).

Zoals vermeld zijn binnen 500 m rondom het onderhavige plangebied reeds 24 andere onderzoeken uitgevoerd (*tabel 3*).

	Onderzoeksmeldingsnr.	Afstand plangebied in m.	Jaar	Toponiem	Aard onderzoek
1	1.886	< 50 m.	1998	Herenstraat	Onbekend

¹⁶ Van Westreenen 1997.

¹⁷ Weerheijm *et al.* 2012.

2	3.371	Ca. 600 m.	2001	Vinex-locatie Bergschenhoek	Booronderzoek
3	2.030	Ca. 100 m.	1998	Herenstraat	Onbekend
4	5.390	Ca. 300 m.	1988	Oude Leede	Booronderzoek
5	7.483	Ca. 100 m.	2004	Rodenrijseweg 2	Booronderzoek
6	7.812	Ca. 150 m.	2004	Julianastraat	Begeleiding
7	10.140	Ca. 150 m.	1995	Randstadrail Zoetermeer-Rotterdam (ZoRo)	Booronderzoek
8	14.085	Ca. 300 m.	2005	Westersingel 102	Booronderzoek
9	17.367	Ca. 150 m.	2004	Julianastraat	Booronderzoek
10	25.341	Ca. 200 m.	2007	De Tol, Kerksingel 5, 6 en 7 Berkel	Booronderzoek
11	29.747	Overlappend	2004	ZoRo busbaan	Bureauonderzoek
12	37.871	Overlappend	2009	Verwachtings- en beleidskaart Lansingerland	Verwachtingskaart
13	39.021	< 50 m.	1997	Herenstraat 16 en 18	Begeleiding
14	40.093	Ca. 200 m.	2010	Politiebureau Berkel	Booronderzoek
15	48.138	Ca. 400 m.	2011	Klapwijkse Pieren	Booronderzoek
16	48.365	Ca. 200 m.	2011	4 ontwikkellocaties Berkel	Booronderzoek
17	48.366	Ca. 200 m.	2011	4 ontwikkellocaties Berkel	Booronderzoek
18	48.367	Ca. 200 m.	2011	4 ontwikkellocaties Berkel	Bureauonderzoek
19	48.368	Ca. 100 m.	2011	4 ontwikkellocaties Berkel	Booronderzoek
20	55.628	< 50 m.	2013	Herenstraat 24-28	Booronderzoek
21	56.258	Ca. 200 m.	2013	Kerksingel 9, 10, 11	Proefsleuven
22	56.306	Ca. 200 m.	2013	Stadswoningen Berkel	Bureauonderzoek
23	56.902	Ca. 200 m.	2013	Stadswoningen Berkel	Booronderzoek
24	58.193	< 50 m.	2013	Herenstraat 24-28	Begeleiding

Tabel 3: Overzicht onderzoeken binnen een straal van 500 m rond het plangebied (Bron: ArchisII).

Het gaat te ver deze in het kader van het onderhavige onderzoek allemaal te bespreken. De voor dit onderzoek meest relevante onderzoeken zijn de opgraving door de AWN bij de Herenstraat 16-18 uit 1998 en het bureau- en booronderzoek met betrekking tot de locatie Herenstraat 24-28 uit 2013. De opgraving van de archeologische vereniging De Wende bij de Herenstraat 16-18 heeft opgeleverd dat in ieder geval ter plekken al bebouwing aanwezig was in de 15^e eeuw. Het is aannemelijk dat gezien de percelering dit ook geldt voor de Herenstraat 22.

Het bureauonderzoek met betrekking tot de Herenstraat 24-28 heeft meer (archief)gegevens opgeleverd met betrekking tot de daar bekende smederij. Deze gaat volgens de vermeldingen minstens terug tot 1560. Het perceel van het voormalige (18^e eeuwse?) smederij gebouw is inmiddels gesloopt en zal worden herontwikkeld. Bij dit onderzoek zijn ook enkele boringen gezet rond de toenmalige bebouwing (achtererf) van de Herenstraat 24-28 (*tabel 4*). Hierbij zijn vanaf ca. 30 cm -mv tot een diepte van maximaal 190 cm -mv ophogingspakketten aangetroffen bestaande uit zandig veen en humeus zand met puinresten, baksteenfragmenten en sintels. Hieronder is een pakket zwak kleiig donkerbruin veen aangetroffen. De top van dit pakket bevindt zich tussen de 190 en 160 cm -mv; dit pakket is geïnterpreteerd als een onverstoord pakket en wordt ingedeeld bij de Formatie van Nieuwkoop en het Hollandveen Laagpakket. Helaas zijn de boringen niet tot op grotere diepte doorgezet.

nummer	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	nieuwvormingen	antropogene bijmengingen	organische bijmengingen bodemhorizonten	overig
1	0	25	grind	sterk zandig; zwak humeus		donker-grijs	kalkloos		weinig baksteen		opgebrachte grond
	25	160	zand	matig siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-grijs	kalkloos		weinig puinresten; spoor sintels		
	160	200	veen	zwak kleilig		donker-bruin	kalkloos				bosveen
2	0	10	klei	matig siltig; matig humeus		donker-grijs	kalkloos				
	10	60	veen	zwak zandig		donker-bruin	kalkloos				omgewerkte grond
	60	65	grind	siltig; sterk humeus		donker-zwart-grijs	kalkloos		veel puinresten		zeer grote spreiding
	65	190	veen	sterk zandig		donker-bruin	kalkloos		spoor puinresten		
	190	200	veen	zwak kleilig		bruin	kalkloos				rietveen; spoor schelpmateriaal
3	0	30	grind	siltig; matig humeus		donker-grijs	kalkloos				zeer grote spreiding; opgebrachte grond
	30	160	veen	sterk zandig		donker-grijs-bruin	kalkloos		spoor baksteen; spoor sintels; spoor puinresten		
	160	200	veen	zwak kleilig		donker-bruin	kalkloos				rietveen
4	0	30	grind					veel puinresten		gestuit op gelig baksteen	
5	0	30	klei	zwak zandig		licht-bruin-grijs	kalkloos				tuin
	30	90	zand	matig siltig; sterk humeus; zwak grindig	matig grof	donker-zwart-grijs	kalkloos				matig grote spreiding; gestuit op leiding? 2 m verderop ook gestuit op 30 cm

Tabel 4: Boorstaten boringen bij Herenstraat 24-28 (Bron: Hanemaaijer 2013).

Naar aanleiding van het bureau- en booronderzoek is geadviseerd een opgraving uit te voeren. Vanwege de vervuiling en bijkomende sanering heeft de gemeente het selectiebesluit genomen om bij het verwijderen van de funderingen en de aanleg van de nieuwe funderings sleuven een archeologische begeleiding onder protocol opgraven uit te laten voeren. De aannemer heeft namelijk besloten om vanwege de vervuiling zo weinig mogelijk te ontgraven (er zal bijvoorbeeld geen kruipruimte worden aangelegd) en zoveel mogelijk de verontreiniging in de bodem te laten zitten.

Op basis van de bovenstaande bekende archeologische gegevens kan worden geconcludeerd dat gezien de vondsten die reeds zijn gedaan bij de nabij gelegen panden Herenstraat 16-18 en het onderzoek bij de Herenstraat 24-28 er een hoge verwachting bestaat op het aantreffen van archeologische sporen of vondsten uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd, in ieder geval tot aan het begin van de 15^e eeuw, en mogelijk nog wel eerder.

2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van het onderhavige bureauonderzoek geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Volgens de kadasterkaart 1811-1832 was in deze periode het plangebied al bebouwd, maar de bewoning gaat waarschijnlijk veel verder terug. Onder het huidige perceel Herenstraat 22 bevindt zich waarschijnlijk een ophogingspakket met resten van bewoning (stenen of houten funderingen of vloeren van huizen en bijgebouwen, kelders, waterputten of andere constructies), nederzettingsafval in de vorm van aardewerk, bot, metaal etc. Deze archeologische resten gaan waarschijnlijk terug tot de 15^e eeuw, en wellicht nog eerder tot de stichting van Berkel, rond het midden van de 13^e eeuw.

Het plangebied is tevens gelegen op een restveendijk. Uit de boringen op het naastgelegen kan worden afgeleid dat zich binnen het plangebied mogelijk nog een deels intact bodemprofiel bevindt dat bestaat uit een metersdik ontwikkeld pakket Hollandveen (zoals ook vermeld tijdens het onderzoek aan de Herenstraat 16-18) met daaronder en boven gelegen sedimenten. Locaties die gespaard zijn gebleven van ontginning en afgraving, en daarmee vernietiging van het bodemarchief, zijn zeldzaam binnen de gemeente Lansingerland. Het is theoretisch mogelijk dat hier in de Late Prehistorie/Romeinse tijd op terpjes bewoning aanwezig is geweest. Deze archeologische resten kunnen in principe vanaf de top van

het Hollandveen worden aangetroffen. De kans dat deze top nog intact is moet gezien de bebouwing als laag wordt beschouwd; de verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit het Mesolithicum tot en met het Neolithicum onder dit veenpakket, is in principe ook mogelijk, maar moet eveneens als laag worden beschouwd.

2.4 Advies

Het plangebied bestaat uit een volledig bebouwd perceel binnen de historische kern van Berkel. De voorgenomen ingrepen betreffen het slopen van het bestaande gebouw en het aanleggen van een nieuwe fundering op ca. 80 cm -mv. Tevens zal het nieuwe gebouw worden onderheid. De geplande ingrepen vallen gezien het te verstoren oppervlak en de voorgenomen diepte van de werkzaamheden conform het gemeentelijk beleid onder de archeologische onderzoeksplicht. Heiwerkzaamheden worden conform het het gemeentelijk archeologisch beleid niet als verstoring gezien.¹⁸

Dat binnen het plangebied archeologische sporen of vondsten kunnen worden aangetroffen uit de Late Middeleeuwen/Nieuwe tijd is zeer aannemelijk. Het archeologisch onderzoek op de aangrenzende percelen Herenstraat 24 t/m 28 en enkele percelen verderop aan de Herenstraat 16-18 geeft dit reeds aan. Gezien het belang van de locatie voor de kennis omtrent de geschiedenis van Berkel ligt het in de lijn der verwachting dat hier vervolgonderzoek dient te worden uitgevoerd. De wijze waarop dient in overleg met het bevoegd gezag te worden vastgesteld.

Het uitvoeren van een aanvullend booronderzoek stuit gezien de huidige volledige bebouwing van het plangebied op praktische bezwaren, en zal waarschijnlijk ook weinig meer opleveren dan wat reeds uit het onderzoek bij de Herenstraat 24 t/m 28 is gebleken: namelijk het bestaan van een ophogingspakket met resten van historische bebouwing. Een vervolgonderzoek door middel van een opgraving om daarmee de aanwezige archeologische waarden te documenteren en *ex situ* veilig te stellen zou de meest voor de hand liggende vervolgstap zijn. In het geval van de direct naast gelegen percelen Herenstraat 24 t/m 28 heeft de gemeente er echter voor gekozen om gezien de aangetoonde ernstige vervuiling niet een opgraving uit te laten voeren, maar om tijdens het verwijderen en aanleggen van de funderingen en de aanleg van de nieuwe funderings sleuven een archeologische begeleiding onder protocol opgraven uit te laten voeren. Voor deze aanpak is gekozen omdat de aannemer heeft besloten om zo min mogelijk grond te verzetten en de vervuiling zoveel mogelijk in de grond te laten zitten. Dat de aangetoonde ernstige vervuiling zich ook tot onder de Herenstraat 22 uitstrekt is overigens niet ondenkbeeldig. Omdat de gemeente heiwerkzaamheden niet als verstoring ziet adviseert Vestigia om in lijn met het selectiebesluit Herenstraat 24 t/m 28 de voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het verwijderen van de oude fundering en het uitgraven van de sleuven van de nieuwe fundering archeologisch te laten begeleiden onder protocol opgraven. Voorafgaand aan de werkzaamheden dient een Programma van Eisen te worden opgesteld dat de goedkeuring behoeft van het bevoegd gezag, de gemeente Lansingerland. De sloop van het bestaande gebouw tot aan het maaiveld valt niet onder deze begeleiding.

---

¹⁸ Vaessen/Kloosterman 2012

Literatuur

- BAKKER, H. DE/J. SCHELLING, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (Staring Centrum).
- BERENDSEN, H.J.A., 1999: *Handleiding voor fysisch geografisch veldwerk in het laagland*, Universiteit Utrecht (Vakgroep fysische geografie).
- BOS, I.J., 2010: *Distal delta-plain successions – Architecture and lithofacies of organics and lake fills in the Holocene Rhine-Meuse delta plain, The Netherlands*, Utrecht (Dissertatie Universiteit Utrecht).
- GEEL, B. VAN/S.J.P. BOHNCKE/H. DEE, 1980/1981: A palaeoecological study of an upper late glacial and holocene sequence from “De Borchert”, The Netherlands, *Review of Palaeobotany and Palynology* 31, 367-392.
- HANEMAAIJER, M., 2013: *Herenstraat 24, 26, 28 te Berkel en Rodenrijs, gemeente Lansingerland. Een bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*, Amersfoort (ADC rapport 3335).
- HOEK, W. Z., 2001: Vegetation response to the ~14.7 and ~11.5 ka cal. BP climate transitions: is vegetation lagging climate?, *Global and Planetary Change* 30 (1-2), 103-115.
- HOEK, W. Z., 2008: The Last Glacial-Interglacial transition, *Episodes* 31(2), 226-229.
- HIJMA, M. 2009: *From river valley to estuary – The early-mid Holocene transgression of the Rhine-Meuse valley, The Netherlands, Netherlands* (Geographical Studies 389), Utrecht (Dissertatie Universiteit Utrecht).
- KERKHOF, M. 2009: *Lansingerland. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart*, Delft (DAR 97).
- KOK, H./TH.A.M DE GROOT, 1987: *Geologische kaart van Nederland, kaartblad Rotterdam Oost (370)*, Rijks Geologische Dienst, Haarlem
- KRUIHOF, C.N. 2004: *Plangebied Julianastraat*, Amsterdam (RAAP-notitie 901).
- LOUWE KOOIJMANS, L.P./P.W. VAN DEN BROEKE/H. FOKKENS/A. VAN GIJN, 2005: *Nederland in de prehistorie*, Amsterdam.
- NEDERLANDS NORMALISATIE INSTITUUT, 1989: *Geotechniek: Classificatie van onverharde grondmonsters*, Delft (NEN 5104).
- RASMUSSEN, S.O./K.K. ANDERSEN/A.M. SVENSSON/J.P. STEFFENSEN/B.M. VINTHER/H.B. CLAUSEN/M.-L. SIGGAARD-ANDERSEN/S.J. JOHNSEN/L.B. LARSEN/D. DAHL-JENSEN/M. BIGLER/R. RÖTHLISBERGER/H. FISCHER/K. GOTO-AZUMA/M.E. HANSSON/U. RUTH, 2006: A new Greenland ice core chronology for the last glacial termination, *Journal of Geophysical Research* 111, D06102.
- TOUSAIN, R. , 2009: *De Pastorie van Kruger (deel 2)* (Historische Vereniging Berkel en Rodenrijs).
- VAESSEN S./P. KLOOSTERMAN, 2012: *Beleidsnota Archeologie gemeente Lansingerland*.
- WEERTS, H.J.T./P. CLEVERINGA/J.H.J. EBBING/F.D. DE LANG/W.E. WESTERHOFF, 2000: De lithostratigrafische indeling van Nederland – Formaties uit het Tertiair en Kwartair, Utrecht (TNO-NITG).
- WESTREENEN, P. VAN, 1997: *D’Oranjeboom of ’t Raedthuijs. Verslag van het archeologisch onderzoek aan de Herenstraat 16 en 18 te Berkel en Rodenrijs februari 1997* (Archeologische Vereniging De Wende), Berkel.
- TOL, A/P. VERHAGEN/M. VERBRUGGEN, 2006: *Leidraad Inventariserend Veldonderzoek, deel karterend booronderzoek* (uitgave SIKB).
- WESTERHOFF, W.E./T.E. WONG/E.F.J. DE MULDER, 2003: Opbouw van de ondergrond – Opbouw van het Neogeen en Kwartair, in: E.F.J. de Mulder/M.C. Geluk/I.L. Ritsema/W.E. Westerhoff/T.E. Wong (red.), *De ondergrond van Nederland*, Houten.
- YPEY, J. 1950: Berkel, Z.H., *Bulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond* 1949 (3), Leiden, Kolom 5.

Digitale bronnen

- ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND: www.ahn.nl.
- ARCHEOLOGISCH INFORMATIESYSTEEM (ARCHIS): <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- STICHTING INFRASTRUCTUUR KWALITEITSBORGING BODEMBEHEER: www.sikb.nl.
- WATWASWAAR: www.watwaswaar.nl.

Kaarten en bijlagen

Kaart 1:	Ligging plangebied
Kaart 2:	Archeologie
Kaart 3:	Landschap
Kaart 4:	Historische kaart Kruikius
Bijlage 1:	Overzicht van archeologische en geologische perioden
Bijlage 2:	Toelichting Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek

KAART 1 - LOCATIEKAART

LEGENDA

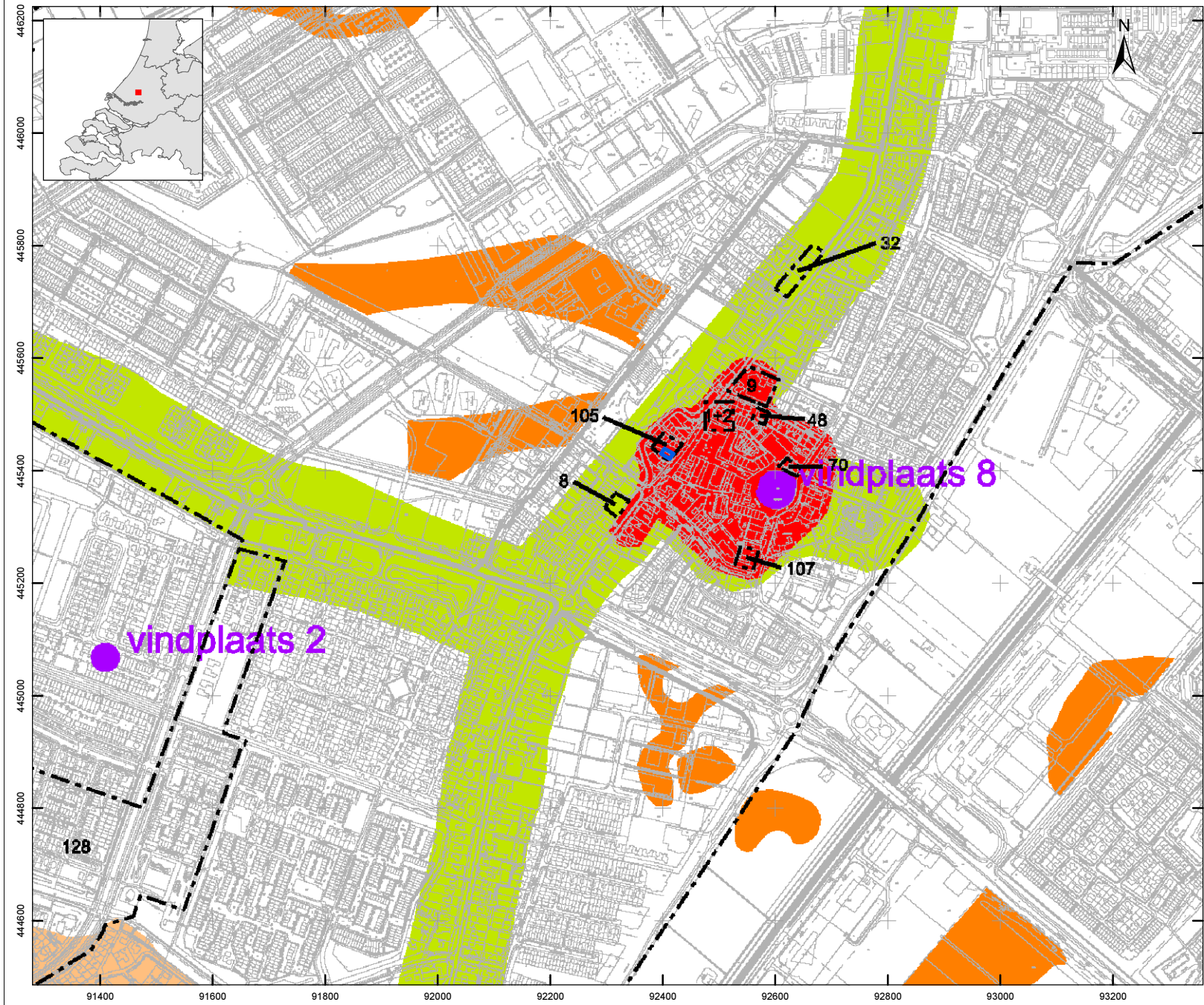
- gebouwen
- akkerland
- grasland
- hoofdweg
- regionale weg
- lokale weg
- spoorlijn
- waterloop 0,5 - 3 meter
- waterloop 3 - 6 meter
- water
- plangebied

Project: V13-2752: Herenstraat Berkel
Rapport:
Datum: november 2013
Bron: Top10NL

Tekenaar: KK
Schaal: 1:5.000 / A4

0

KAART 2 - ARCHEOLOGIE

LEGENDA

 Plangebied

Beleidskaart (met vrijstellingscriteria)

- Zone II Hoge verwachting (50m2, 0.3m-mv)
- Zone III Hoge verwachting (500m2, 0.5m-mv)
- Zone IV Middelhoge verwachting (500m2, 0.3m-mv)
- Zone V Middelhoge verwachting (500m2, 1.0m-mv)

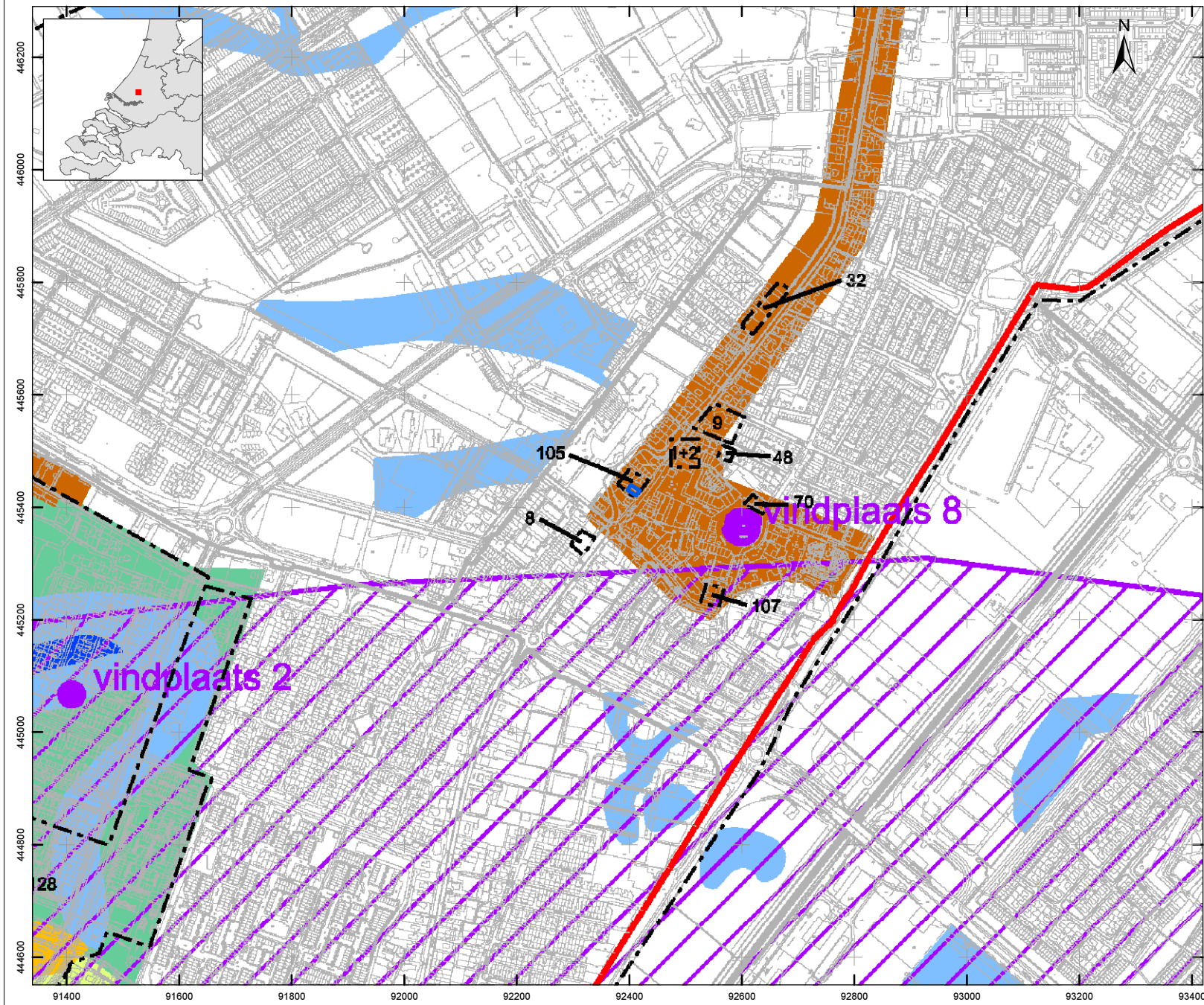
Project: V13-2752 Herenstraat, Berkel
Rapport:
Datum: november 2013
Bron: Beleidskaart
Lansingerland

Tekenaar: KK
Schaal: 1:10.000 / A4

KAART 3 - LANDSCHAP

- ### LEGENDA
- plangebied
  - Formatie van Naaldwijk**
    - Laagpakket van Wormer*
      - getij-vlakte
      - getij-inversierug
      - restgeul
    - Laagpakket van Walcheren*
      - Gantel Laag, dekafzettingen
    - Formatie van Nieuwkoop*
      - Hollandveen Laagpakket
    - Formatie van Bostel*
      - mogelijk voorkomen rivierduinen

Project: V13-2752 Herenstraat, Berkel
Rapport:
Datum: november 2013
Bron: Beleidskaart
Lansingerland

Tekenaar: KK
Schaal: 1:10.000 / A4

KAART 4 - HISTORISCHE KAART KRUIKIUS 1712

LEGENDA

 Plangebied

Project: V13-2752 Herenstraat, Berkel
Rapport: november 2013
Datum: november 2013
Bron: Historische kaart Kruikius 1712

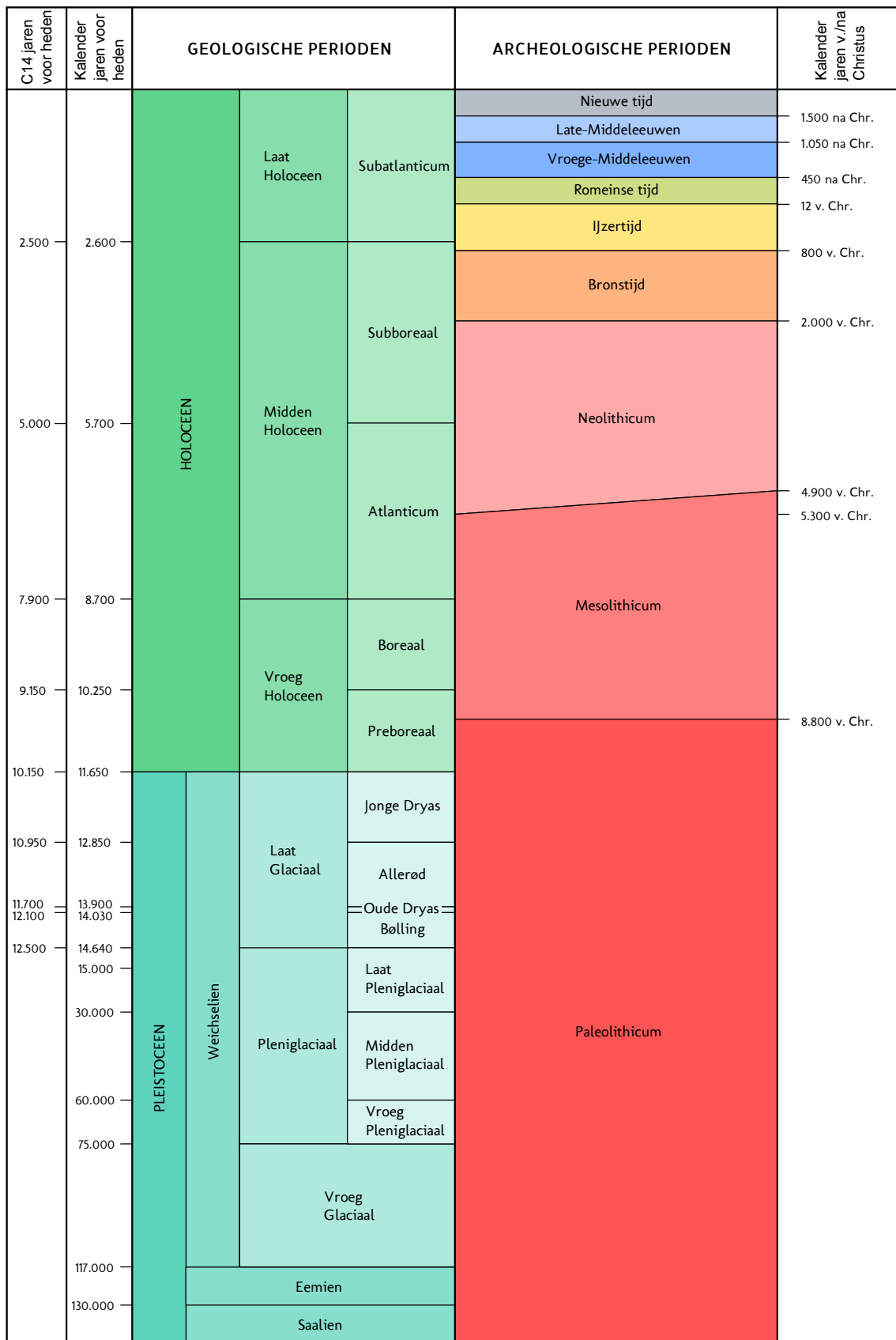
Tekenaar: KK
Schaal: 1:10.000 / A4

0 250 m

Bijlage 1 Overzicht archeologische en geologische perioden

C14 ouderdommen en gekalibreerde ouderdommen van het Holocene volgens Van Geel et al. (1980/1981). C14 ouderdom van het Laat Glaciaal volgens Hoek (2001/2008) en gekalibreerde ouderdommen van het Laat Glaciaal volgens Rasmussen et al. (2006). Overige pleistocene chronostratigrafie volgens Westerhoff et al. (2003). Archeologische perioden van de prehistorie volgens Louwe Kooijmans et al. (2005) en overige archeologische perioden volgens Archis.

Periode	Van - tot
Vroeg-Paleolithicum	tot 300.000 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	300.000-35.000 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	35.000-8800 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	88.00-7100 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	7100-6450 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	6450-4900 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	5300-4200 voor Chr.
Midden-Neolithicum	4200-2850 voor Chr.
Laat-Neolithicum	2850-2000 voor Chr.
Vroege-Bronstijd	2000-1800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	1800-1100 voor Chr.
Late-Bronstijd	1100-800 voor Chr.
Vroege-IJzertijd	800-500 voor Chr.
Midden-IJzertijd	500-250 voor Chr.
Late-IJzertijd	250-12 voor Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	12 voor-70 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	70-270 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	270-450 na Chr.
Vroege-Middeleeuwen	450-1050 na Chr.
Late-Middeleeuwen	1050-1500 na Chr.
Nieuwe Tijd A	1500-1650 na Chr.
Nieuwe Tijd B	1650-1850 na Chr.
Nieuwe Tijd C	1850-1950 na Chr.

Bijlage 2: Toelichting archeologisch proces

Bureauonderzoek

(KNA 3.2 Deel II Protocol 4002)

Het doel van een bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden, binnen een omschreven gebied. Het resultaat is een standaardrapport met een gespecificeerde archeologische verwachting, op basis waarvan een beslissing genomen kan worden ten aanzien van (eventueel) vervolgonderzoek.

Het rapport bevat, waar mogelijk, gegevens over aan- of afwezigheid, aard, omvang, ouderdom, gaafheid, conservering en (relatieve) kwaliteit van archeologische waarden en aardwetenschappelijke eigenschappen (LS02 t/m LS04). Afhankelijk van de omvang van de toekomstige (planologische) ingreep en werkzaamheden, de aard van de aanleiding tot het bureauonderzoek en de vraagstelling (LS01), zullen aanvullende gegevens moeten worden verzameld. Hierbij blijft de doelstelling van het bureauonderzoek (het komen tot een gespecificeerde verwachting) overeind (LS05). Ten aanzien van archeologisch onderzoek in de bebouwde omgeving kunnen ondergrondse bouwhistorische waarden aangetast worden. Het is daarom wenselijk om ook in het archeologisch bureauonderzoek aandacht te schenken aan de bebouwde omgeving en het voorkomen van ondergrondse bouwhistorische waarden, en zo een gespecificeerde verwachting op te stellen op basis van alle cultuurhistorische waarden in het onderzoeksgebied. Vervolgens wordt het rapport opgesteld (LS06) en de gegevens aangeleverd bij Archis, waarna het proces kan worden afgesloten. Daarnaast dient de digitale documentatie binnen twee jaar na afronding van het standaardrapport overgedragen te worden aan het e-Depot (www.edna.nl) (DS05).

Het bureauonderzoek geldt als onderbouwing voor het door Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie* opgestelde advies. Dit advies gaat nader in op de eventuele risico's en benodigde vervolgstappen bij de verdere ruimtelijke ontwikkeling. Uit het advies kan volgen dat het archeologische verwachtingsmodel nader in het veld getoetst dient te worden. Dit kan door middel van een Inventariserend Veldonderzoek Overig (booronderzoek) en/of een Inventariserend Proefsleuvenonderzoek. Dit veldonderzoek leidt of tot vrijgave van het onderzoeksgebied of tot een advies voor behoud van de vindplaats en indien niet mogelijk nader archeologisch onderzoek. Indien fysiek behoud niet mogelijk is, dient een opgraving of archeologische begeleiding uitgevoerd te worden.

Voor een Inventariserend Veldonderzoek Overig is een Plan van Aanpak vereist, dat 10 dagen van tevoren ter inzage dient te liggen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Voor de andere typen archeologisch onderzoek dient eerst een Programma van Eisen opgesteld te worden. Dit Programma van Eisen dient goedgekeurd te worden door het bevoegd gezag (meestal de betreffende gemeente). Vestigia is bevoegd om het gehele archeologische proces te doorlopen.

Het is aan het bevoegd gezag om uiteindelijk te beslissen of na het bureauonderzoek nog andere archeologische werkzaamheden verricht dienen te worden. Het advies uitgebracht door Vestigia kan daarbij een belangrijke rol spelen en als zodanig ingebracht worden bij bestemmingsplanontwerpen of -wijzigingen en aanvragen voor bouwvergunningen. Indien gewenst, draagt Vestigia zorg voor een adequate afstemming van de resultaten met de betrokken gemeentelijke afdelingen. Op deze wijze wordt voorkomen dat in een later stadium discussie ontstaat over de gemaakte analyses.

Inventariserend Veldonderzoek

(KNA 3.2 Deel II Protocol 4003)

Het doel van inventariserend veldonderzoek (IVO) is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde archeologische verwachting door middel van waarnemingen in het veld, waarbij (extra) informatie wordt verkregen over bekende en/of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied. Dit omvat de aan- of afwezigheid, de aard, de omvang, de datering, de gaafheid, de conservering en de inhoudelijke kwaliteit van de archeologische waarden. Het resultaat van een IVO is een rapport met een waardering en een inhoudelijk (selectie-)advies (buiten normen van tijd en geld), aan de hand waarvan een beleidsbeslissing (meestal een selectiebesluit) genomen kan worden (SP02, VS02 t/m VS07, DS01 t/m DS05). Dit betekent dat de veldactiviteiten uitgevoerd worden tot het niveau waarop deze beslissing gefundeerd genomen kan worden.

Vestigia brengt naar aanleiding van het veldonderzoek een gespecificeerd advies uit, op basis waarvan het bevoegd gezag een besluit kan nemen over de wijziging in het bestemmingsplan van het onderzoeksgebied en eventueel nog te nemen vervolgstappen in het onderzoek.

Bij het IVO kan een onderscheid aangebracht worden in een verkennende, karterende en waarderende fase: *De verkennende fase* heeft tot doel inzicht te krijgen in de gaafheid van vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Het doel is kansarme zones uit te sluiten en kansrijke zones te selecteren voor de volgende fasen van onderzoek. *De karterende fase* heeft tot doel het onderzoeksterrein systematisch te onderzoeken op de aanwezigheid van vondsten en/of sporen. *De waarderende fase* heeft tot doel het waarnemingsnet te verdichten om de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten vast te stellen.

Cruciaal voor de uitvoering van het IVO is de keuze voor een bepaalde onderzoeksmethode, waarmee de gespecificeerde archeologische verwachting, gesteld in het bureauonderzoeksrapport getoetst kan worden in het veld. Dit dient in een Plan van Aanpak duidelijk gemaakt te worden (VS01, SP01). Als eisen gelden een verantwoording van alle gebruikte informatie, waarop de keuze gebaseerd wordt en een beschrijving van de veronderstelde kenmerken van de verwachte archeologische vindplaatsen m.b.t. diepteligging, omvang, archeologische indicatoren, ruimtelijke verdelingen binnen de vindplaats, artefacten. Boor- en proefsleuvenonderzoek zijn op dit moment de enige karterende methoden voor het opsporen van (niet-zichtbare) sites buiten de historische kern die breed inzetbaar zijn. Andere prospectietechnieken zijn alleen in specifieke omstandigheden toepasbaar (bv. grondradar). Daarnaast kan de oppervlaktekartering een bijzonder waardevolle aanvulling zijn op een boor- of proefsleuvenonderzoek, met name daar waar (plaatselijk) sprake is van het aanploegen van vondstlagen of de aanwezigheid van molshopen en geschoonde sloten. Booronderzoek is een geschikte prospectietechniek voor het opsporen van sites die zich kenmerken door een archeologische laag of een vondststrooiing met een voldoende hoge dichtheid. Indien een op te sporen site zich kenmerkt door een lage vondstdichtheid (< 40 vondsten/m²) is booronderzoek minder geschikt en kan een proefsleuvenonderzoek een betere methode zijn. Voor details naar verschillende boormethoden wordt verwezen naar de KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek deel Karterend booronderzoek.

Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie is bevoegd tot het doen van alle fasen van booronderzoek. Ten aanzien van de rapportage en aanleveringseisen tot deponering gelden dezelfde eisen als bij een bureauonderzoek met het verschil dat eventueel vondstmateriaal (vondsten, monsters) binnen twee jaar na afronding van het veldwerk conform de eisen van het depot bij het aangewezen depot wordt aangeleverd (DS01 t/m DS05).

This text was set using the following freely available font software:

Allerta Copyright (c) 2010, Matt McInerney (<http://pixelspread.com>),
with Reserved Font Name Allerta.

Inconsolata_dz Copyright (c) 2006, Raph Levien (<http://www.levien.com>),
with Reserved Font Name <Inconsolata>.
Copyright (c) 2009, David Zhou (<http://blog.nodnod.net/>)
with Reserved Font Name <Inconsolata_dz>.

Molengo_Vestigia Copyright (c) 2007, Denis Moyogo Jacquerye,
with Reserved Font Name <Molengo>.
Copyright (c) 2011, Vestigia BV Archeologie & Cultuurhistorie (www.vestigia.nl),
with Reserved Font Name <Molengo_Vestigia>; available at www.vestigia.nl/fonts.

This Font Software is licensed under the SIL Open Font License, Version 1.1.
The license is available with a FAQ at: <http://scripts.sil.org/OFL>